

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 47.

Koosolek 3. oktoobril 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Koosolekust võtsid osa 37 nõunikku: J. Temant, A. Kohver, Jul. Seljamäe, Juh. Januson, A. Kurrikoff, J. Koort, T. Kuusik, A. Birk, Hans Roos, J. Ümarik, A. Ennemuist, P. Johanson, K. Saral, A. Leetsmann, J. Kuk, H. Kruus, O. Strandmann, J. Kalm, H. Pöhl, H. Riberg, J. Vilms, A. Veiler, J. Sihver, K. Ast, K. Virma, Ar. Vallner, J. M. Ainson, H. Pöggelman, H. Kask, M. Kiirats, H. Reiman, J. Raamot, J. Reintam, Victor Neggo, T. Laur, J. Jaakson, Max Bock.

Koosolekut juhatab A. Vallner.

Protokolli kirjutab M. Kiirats.

Koosoleku avab juhataja kell 5.45 min. p. l.

Päevakord võetakse järgmiselt vastu:

1. Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna korraldus I lugemisel.
2. Hindamise protokollide asjus.
3. Tallinna evakueerimise puhul valitud komisjoni ettepanekud.
4. Maanõukogu liikmete tee ja päevarahade asjus.
5. Maanõukogu sunduslik määrus külgehakkavate haiguste registreerimiseks Bestis II lugemisel.

1. M. Bock'i ettepanek päevakorra kohta.

Enne koosolekut loeb juhataja M. Bock'i ettepaneku koosolekule päevakorra asjus ette. „An den Herrn Vorsitzenden des Landtages. Bei der Besprechung von wichtigen Fragen der Landschaftsverfassung, wie z. B. heute bei der Besprechung der Grundideen der Wahlordnung, macht sich das späte Bekanntwerden der Tagesordnung und des vorliegenden Materials auf das Unangenehmste bemerkbar. In einer besonders schwierigen Lage befinde ich mich, da ich nicht die Möglichkeit habe die Ansicht der deutschen Organisationen kennen zu lernen und daher verhindert bin, Stellung zu denselben zu nehmen. Eine derartige Situation ist als entschieden anormal zu bezeichnen, und ich bitte Sie höflichst dem Landtage folgenden Antrag stellen zu wollen: 1) Die Tagesordnung mit dem dazugehörigen Material ist den Gliedern des Landtages mindestens 3 Tage vor der Sitzung schriftlich mitzuteilen.“ Küsimus jääb lahiks.

2. Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna eelnõu.

Põllumajanduse ja maakorralduse osakondade korralduse eelnõu loeb osakonna juhataja J. Raamot ette. (Vaata lisa nr. 1).

J. Ümarik leiab, et eelnõu on tahetud kokku seada niihästi praeguste nõuete, kui ka tuleviku kavatsuste nõuetel. Seal puudub aga niisugune tähtis toimekond kui ühistegevuse toimekond. Maakorralduse toimekonna ülesannete hulka tuleksid ka need ülesanded võtta, mis maakomiteede käes praegu on, nimelt agrarpolitika küsimus. Põllumajanduse nõukogu kompetents on liig kitsalt määratud — peaks palju laiendatud saama.

H. Reimann soovib maakorralduse toimekonna ülesannete hulka võtta ka maatarvitamise viiside äramääramise.

A. Kohver soovib eelnõusse ka Metsasajanduse toimekonda.

J. Kalm kaitseb eelnõu ja seletab, et ei ole mitte tahetud põllumajanduse osakonna korralduse kava peensustes välja töötada, vaid on tahetud põhijooni üles seadida, mille peale pärastine töö põhineks.

J. Sihver leiab, et oleks pidanud silmas pidama praeguseid ja tulevaseid ülesandeid. Kui tulevane agraar seadus meil maksma hakkama peab, siis peaks selleks eeltööd tegema. Selle eeltöö jaoks peaks olema agraar küsimuse otsustamise eeltööde osakond. See peaks juba sihtnõõrid üles seadima tulevase töö jaoks.

J. Kuk toonitab, et põllumajandusline ühistegevus peab iseseisva toimekonnana esinema, sest et ühistegevus juba liig suureks on kasvanud, et teda teise toimekonna kõrvale mahutada.

Metsa ja kalaasjandus peaksid ühise toimekonnana esinema. Põllumajanduse osakond peaks küll sellele alusele asumata, et ta agraar korralduse ettevalmistuse töö enese kätte võtaks.

H. Kask leiab, et üksikute toimekondade ülesanded liig vähe üles loetud.

Hindamine võiks minna finans osakonna alla üle.

A. Veiler leiab, et põllumajanduse nõukogust liig vähe maata inimesi osa võtma kutsuda on kavatsatud. Peab selle üle selgusele jõudma, missuguse toimekonna alla maakomiteed peaks minema. Selleks ei ole ükski toimekond küllalt sünnis, vaid selleks peab täiesti iseseisev toimekond tulema.

J. Ümarik teeb ettepaneku praegust eelnõu komisjoni tagasi anda, et ta allpool toodud näpunäiteid silmas pidades eelnõu muudaks ja täiendaks.

12 häälega 10 hääle vastu otsustatakse eelnõu komisjoni tagasi anda.

J. Ümariku ettepanek: „Põllumajanduse ühistegevuse toimekond: 1) varustuse ühistegevus, 2) saaduste müügile saatmise ühistegevus, 3) ümbertöötamise ühistegevus, 4) väikelaenu ühisused, 5) vastastiku kinnitused“, saab 12 häält poolt ja 9 vastu. H. Reimanni ettepanek: „§ 10 Maakorralduse toimekond 1) Agrarreformieeltööde tegemine. 2) Põllumajandusline arvustik. 3) Maahindamine. 4) Maamõõtmine“ saab 12 häält poolt 9 vastu.

K. Saral protesteerib selle vastu, et temale J. Ümariku ettepaneku puhul sõna ei antud.

Selle kohta annab protesti ka Aug. Kohver sisse: „Avaldan sellega tänase (3. oktoobr. s. a.) Maanõukogu juhataja härra Vilmsi koosoleku juhatamise viisi ja kodukorra seletuse vastu protesti. Harjunud korra järele on senini Maanõukogu juhatajal viisiks olnud iga ettepaneku kohta poolt ja vastu kahele kõnelejale sõna anda. Tänaasel koosolekul põllumajanduslike osakonna korralduse kava harutamisel tegi peale pikemaid vaielusi maanõunik härra Ümarik ettepaneku korralduse kava uuesti komisjonile ümbertöötamiseks tagasi anda. Selle ettepaneku vastu sõna paludes ei annud koosoleku juhataja härra Vilms mitte, seda mingisuguse kodukorra paragrahvidega seletada püüdes.

Leian selle senise koosoleku juhatamise korra kui ka kodukorra rikkumise olevat ja avaldan sellega sarnase tegevuse vastu protesti.“

3. Seletus hindamise juhatuskirjade väljaandmise kohta.

Sõja lähenemise puhul hindamise juhatuskirjade väljaandmise asjus seletab J. Raamot, et see töö juba Maavalitsuse poolt on ära tehtud ja valla valitsustele kätte saadetud.

4. J. Sihveri ettepanek koolide evakueerimise kohta.

Evakueerimise asjus annab seletust J. Sihver ja teeb järgmise ettepaneku: „Seda silmas pidades, et kroonu koolide evakueerimine maa rahvahariduse asjas võimatuse seisukorda paneb ja et rahvakoolide direktorid juba sellekohase käsukirja rahvahariduse ministeeriumist on saanud — kroonu algkoolisid, ministeeriumi koolisid neid valla koolisid, mis kroonu käest abirahasid saavad, kohalikkude omavalitsustele üle anda, otsustab maanõukogu:

1) Rahvahariduse osakond astub viibimata sammusid nimetatud koolide kroonu käest ülevõtmiseks, 2) teeb haridusosakond sammusid, et evakueerimise puhul kõrgemate algkoolide, keskkoolide ruumid ühes koolide inventariga ja õpeabinõudega kohalikkude omavalitsuste kätte antaks; 3) kohalikud omavalitsused püüdku aja viitmata väljasaadetavate koolide asemele uued koolid avada, et nendes kooliõpetust jätkata; 4) kohalikud omavalitsused püüdku kooliõpetajaid, kes kohtade peale soovivad jääda, kohtade peal alal hoida, mis koosoleku poolt ühel häälel vastu võetakse.

5. Otsus maanõunikkude päevarahade ja teerahade kohta.

Maanõunikkude päevarahade ja teerahade küsimus otsustatakse vanemate nõukogu kätte arutada anda.

6. Määrus külgehakkavate haiguste registreerimise kohta.

Maanõukogu sunduslik määrus külgehakkavate haiguste registreerimiseks Eestis võetakse II lugemisel vastu (vaata lisa nr. 2).

7. Järgmise koosoleku määramine.

Järgmine koosolek on homme kell 4 p. l. Koosolek lõppes kell 7.30 minutit.

J. Vilms (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Põllumajanduse ja maakorralduse osakond.

§ 1. Põllumajanduse ja maakorralduse osakond seisab 5-est toimekonnast koos.

Toimekonnad on järgmised:

- 1) Põllutöö toimekond.
- 2) Loomakasvatuse toimekond.
- 3) Maakorralduse toimekond.
- 4) Maaparanduse toimekond.
- 5) Veterinär-toimekond.

§ 2. Põllumajanduse osakonna juhataja valitakse maanõukogu poolt. Toimekondade juhatajad valib maavalitsus.

Niihästi osakonna kui ka toimekondade juhatajad peavad eriharidusega isikud olema.

§ 3. Põllumajanduse osakonna juhataja võib ühtlasi ka ühe toimekonna juhataja olla.

T ä h e n d u s : Esialgu, kui osakonnas tööd vähe, võib üks toimekonna juhataja kahte ehk enam toimekonda juhatada.

§ 4. Osakonna asjaajamise paberitele kirjutavad alla osakonna juhataja, selle toimekonna juhataja, kelle alla teatav asi käib, ja osakonna sekretär.

§ 5. Osakond seab aastas eelarve ja aruande kokku ja paneb need maavalitsuse kaudu maanõukogule kinnitamiseks ette.

§ 6. Osakond töötab eelarve piirides iseseisvalt.

§ 7. Kõik põllutööministeriumi ja teiste valitsuse asutuste poolt Eesti kubermangu tarvis põllumajanduse tõstmiseks määratavad abirahad lähevad põllumajanduse osakonna kaudu. Valitsuse abirahade ärajaotamine üksikute maakondade, seltside ja eraisikute vahel sünnib põllumajanduse nõukogu poolt. (Vaata § 12).

§ 8. Põllutöö toimekond.

Põllutöö toimekonna alla käivad järgmised asjad:

I. Põllutöö haridus, nimelt:

- 1) Põllutöö koolid
- 2) Põllutöö kursused
- 3) Ettelugemised
- 4) Õpereisid
- 5) Eeskujulikud talud
- 6) Põllutöö ja karjakasvatuse näitused.

II. Põllumajanduse kirjandus.

- 1) Põllutöö ajalehed
- 2) Põllutöö koolide ja kursuste õpe-
raamatute kokkuseadmine
- 3) Lendlehed
- 4) Koolide õpeabinõud.

III. Põllutöö katse korraldus.

- 1) Põllutöö katsejaamad
- 2) Sooharimise katsejaamad
- 3) Seemne ja sordi kasvatuse katsejaamad
- 4) Näitlikud katsed tegelikkude põllumeeste juures.

IV. Maauurimine.

V. Põllumajandusline ühistegevus.

VI. Põllutöö masinad ja riistad.

VII. Metsaasjandus.

VIII. Aiaasjandus ja mesilaste pidamine.

IX. Taime haiguste vastu võitlemine.

§ 9. Loomakasvatuse toimekond.

Loomakasvatuse toimekonna alla käivad:

I. Karjakasvatus, nimelt:

- 1) Karjauurimine
- 2) Kontroll ühisused
- 3) Sugupulli ühisused
- 4) Suguloomade kasvatusjaamad
- 5) Tõu-raamatud.

II. Piimaasjandus.

III. Hobuse kasvatus, nimelt:

- 1) Hobuse tõugude uurimine
- 2) Sugutäkkude jaamad
- 3) Hobuse kasvatuse jaamad.

IV. Sigade kasvatus.

- 1) Sugukultide jaamad
- 2) Ühistapamajad

V. Lammaste kasvatus.

VI. Kodujäneste ja sulgloomade kasvatus.

VII. Kalaasjandus.

§ 10. Maakorralduse toimekond.

Maakorralduse toimekonna alla käivad:

- I. Põllumajandusline arvustik.
- II. Maahindamine.
- III. Maamõõtmine.

§ 11. Maaparanduse toimekond.

Maaparanduse toimekonna alla käivad:

- I) Maaloodimine.
- II) Jõgede reguleerimine.
- III) Soode kuivatamine.
- IV) Maaparanduse plaanide väljatöötamine üksikute majapidamiste jaoks.

§ 12. Veterinär-toimekond.

1) Veterinär-toimekond on ajutise maavalitsuse Põllumajanduse osakonna juures ja korraldab ja ajab kõiki veterinaralasse puutuvaid asju.

2) Toimekonna juhatajaks valitakse maavalitsuse poolt see loomaarst, keda Eestis ametis olevate loomaarstide kogu soovitab.

3) Toimekonna juhataja ajab veterinaralasse puutuvaid asju maavalitsuse poolt kindlaks määratud selle ala eelarve piirides täiesti iseseisvalt ja vastutab oma tegevus üle maavalitsuse ees.

Asjaajamine, mis maavalitsusele saadetud ja sealt Veterinär-toimekonda juhatatakse ja niisama väljaspool eelarve piirisi asjaajamine, sünnib Veterinär-toimekonna juhataja nimega põllumajanduse osakonna juhataja kaudu.

4) Veterinär-toimekond seisab koos: juhatajast, tema abilistest (tagavara loomaarstist), sekretärist ja kirjutajast (esialgu lihtsam koosseis).

§ 13. Toimekonna ülesanded;

1) Veterinär-toimekond seab iga-aastase eelarve kokku ja annab Põllumajanduse osakonna eelarvega ühes maanõukogule kinnitamiseks.

2) Ülekubermangu loomaarstlise korralduse eelnõu väljatöötamine maakonna nõukogude ja loomaarstide nõukogu otsusi silmas pidades.

3) Külgehakkavate loomatõbede registreerimine ja nende avalik teadustamine keskvalitsusele ja rahvale.

4) Sundusliikude määruste ja tõbede vastu võitlemise üldise kava väljatöötamine ja avaldamine.

5) Ülekubermanguliste loomaarstliste asutuste üle valvamine.

§ 14. Loomaarstline nõukogu.

1) Loomaarstide nõukogu astub tarviduse järele kokku kõige vähem ühe korra aastas.

2) Kokku kutsub Veterinär-toimekonna juhataja igast linnast ja maakonnast ühe asemiku, kuna nõukogu koosseisust võivad osa võtta kõik ametis olevad loomaarstid täie õigusega.

Ülesanded:

3) Loomaarstlise abi ühtlustamine ja kokkukõllasse viimine kõikides maakondades.

4) Üleüldistähtsusega loomaarstliste asutuste elulekutsumise ja veterinaritervishoiu mõttes maapinna korraldamise küsimuste arutamine.

5) Loomaarstlise kirjanduse toimetamine, laiali laotamine ja tutvustamine rahvale.

6) Teadusliikude asutuste elulekutsumiste küsimuste arutamine: (katsejaamad, kaitselima valmistamise asutused, laboratoriumid jne.).

7) Ametis olevate loomaarstide töökava ja taksi väljatöötamine.

§ 15. Põllumajandusline nõukogu.

§ 16. Maavalitsuse põllumajanduse osakonna juures on Põllumajandusline nõukogu.

Põllumajandusline nõukogu liikmeteks on:

1) Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna juhataja.

2) Põllumajanduse ja maakorralduse toimekondade juhatajad.

3) Maakonna nõukogude poolt igast maakonnast üks asemik.

4) Igast maakonnast üks maakonna agronoomiline jõud, nende oma valimise järele.

5) Kubermangus olevate kahe kesk-põllumeeste seltside poolt kummagilt kolm asemikku.

§ 17. Põllumajandusline nõukogu astub aastas kõige vähem ühe korra Põllumajanduse ja maakorralduse osakonna juhataja kutsumisel ja eestseismisel kokku.

§ 18. Põllumajanduse nõukogu jaotab põllutööministeriumi ja teiste valitsusasutuste poolt Eesti kubermangu tarvis põllumajanduse tõstmiseks määratavad abirahad üksikute maakondade, seltside ja eraisikute vahel ära.

§ 19. Põllumajandusline nõukogu jaotab üksikud asutused ja ettevõtted maavalitsuse põllumajanduse osakonna, maakonna osakondade, keskpõllumeeste seltside ja üksikute seltside vahel ära, välja-

minnes sellest seisukohast, et asutused, millel ülemaaline tähtsus, ehk mis enam kui ühe maakonna tarvis elule kutsutud, maavalitsuse põllumajanduse osakonna järelevalvuse alla peavad käima, kuna kohaliku tähtsusega asutused ja ettevõtted maakonnaavalitsuse põllumajanduse osakonna alla käivad. Niisama ka üksikud eriteadlased, kes terve kubermangu ehk enam kui ühe maakonna jaoks ametisse tulevad määrata, käivad maavalitsuse põllumajanduse osakonna, ehk keskpõllumeeste seltside alla.

Täheendus: Põllutöökoolid käivad Põllumajanduse osakonna alla.

§ 20. Põllumajandusline nõukogu otsused lähevad põllumajanduse ja maakorralduse osakonna ettepanekul maavalitsuse kaudu Maanõukogule kinnitamiseks ette.

§ 21. Maakonna põllumajanduse osakonna juhatajaks on agronoomilise haridusega isik, kes ühtlasi ka maakonna agronoomi kohustusi võib täita, ehk kohalik tegelik põllumees ja tema abiliseks keegi maakonna teenistuses olevatest põllutöö eriteadlastest ehk kohalikkudest tegelikudest põllumeestest.

§ 22. Maakonna valitsuse põllumajanduse osakond töötab eelarve piirides ja valvab kõigi nende põllumajandusliste ettevõtete ja asutuste järele, mis maakonna valitsuse alla käivad.

LISA nr. 2.

Maanõukogu sunduslik määrus külgehakkavate haiguste registreerimise kohta Eesti kubermangus.

§ 1. Kõik Eestimaal töötavad arstid on kohustatud külgehakkavate haiguste leidmise korral registratsiooni-kaardiga haigusest viibimata teatama kohalikule tervishoiu-osakonnale ja nimelt: linnas töötavad arstid — linna tervishoiu-osakonnale, maal töötavad arstid — maakonna tervishoiu-osakonnale. Linna ja maakonna ühinemise korral tervishoiu töös tuleb registratsiooni-kaardid saata ühendatud maakonna-linna tervishoiu-osakonnale.

§ 2. Registreerimise alla käivad järgmised haigused: rõuged — variola; tuulerõuged — varicella; leetrid — morbilli; sarlakid — scarlatina; läkastav kõha — pertussis; influentsa — influenza; põsknäärmete paistetused, mumps — parotitis epidemica; difterit — diphteritis; soetõbi — typhus (kõhu — abdominalis, plekiline — exanthematicus, korduv — recurrens); kõhutõbi — dysenteria; epidemialine ajukelme põletik — meningitis epidemica; kolera — cholera asiatica; katk — pestilientia; Siberi katk — antrax; tatitõbi —

malleus; veekartus — hydrophobia; pidalitõbi — lepra; tiisikus — tuberculosis.

§ 3. Maakondade ja linnade ja ühendatud maakonna-linna tervishoiu-osakonnad on kohustatud igal nädalal ja nimelt esmaspäeviti Maavalitsuse tervishoiu-osakonnale registratsioonikaartide järele nädala koguteateid saatma (pühapäevast kuni laupäevani incl.) teatud tabelil, milles haigused linna jaoskondade, resp. maakonna arstijaoskondade järel on ära tähendatud.

§ 4. Maakondade ja linnade ja ühendatud maakonna-linna tervishoiu-osakonnad on kohustatud kõik arstide poolt osakonda saadetud ülemal tähendatud külgehakkavate haiguste registratsioonikaardid iga kuu kord ja nimelt esimesel kuu-päeval saatma Maavalitsuse administratiiv-osakonna statistika toimekonda.

See sunduslik määrus astub jõusse 1. jaan. 1918. a. kõiki endiseid sellesse küsimusesse puutuvaid korraldusi kaotades.